

Schaamte en sociale terugtrekking bij armoede

Artikel: Plantinga, A., Zeelenberg, M., & Breugelmans, S.M. (2018) Shame in Poverty and Social Withdrawal. *Working paper*.

<https://www.arnoudplantinga.nl/pdf/Shame%20in%20Poverty%20and%20Social%20Withdrawal.pdf>

Het artikel in het kort

In dit artikel wordt onderzocht of armoede gerelateerd is aan sociale terugtrekking, en of dit verklaard kan worden door gevoelens van schaamte. Een Nederlandse representatieve steekproef wordt gebruikt om zowel verschillen tussen personen, als verschillen binnen dezelfde persoon te onderzoeken. Uit verschillen tussen personen blijkt dat mensen die hun financiële situatie slechter beoordelen meer sociaal teruggetrokken zijn. Dit effect kan gedeeltelijk verklaard worden door gevoelens van schaamte. Uit verschillen binnen dezelfde persoon blijkt dat wanneer iemands financiële situatie verslechtert, vertoont hij/zij het jaar erna meer sociale terugtrekking. Op dezelfde manier voorspelt bovengemiddelde sociale teruggetrokkenheid in het ene jaar, een slechtere financiële situatie in het jaar erna.

Achtergrond

Mensen die in armoede leven schamen zich vaak over hun financiële situatie. Eerder onderzoek suggereert dat arme mensen zich vaak terugtrekken uit sociale situaties om zo om te kunnen gaan met hun schaamte. Dat wil zeggen; ze gaan interactie met anderen uit de weg. De neiging om sociale terugtrekking te gebruiken als reactie op financiële schaamte is niet zonder risico en kan ineffectief gedrag tot gevolg hebben. Zo laat eerder onderzoek zien dat stigmatisatie kan voorkomen dat mensen eventuele voordelen waar ze recht op hebben claimen, of dat ze geen hulp aanvaarden zoals gebruik maken van de voedselbank. Dit soort gedrag kan de armoede verergeren, wat kan leiden tot een armoede gedragsval: een situatie waarin armoede zichzelf versterkt door haar effecten op besluitvorming. Hoewel het idee dat armoede leidt tot financiële schaamte en terugtrekking aannemelijk is, is er tot op heden weinig wetenschappelijk bewijs voor. Dit artikel heeft daarom als doel om deze relatie op een wetenschappelijke manier te onderzoeken.

Het onderzoek

Voor dit onderzoek werd kwantitatieve data van een groot panel (het LISS panel) dat representatief is voor de Nederlandse populatie gebruikt. Er werd gekeken of mensen die aangeven dat hun financiële situatie slechter is, meer geneigd zijn om sociale terugtrekking te vertonen, en of dit effect verklaard kan worden door financiële schaamte. Daarnaast werd er op dezelfde manier gekeken naar verschillen binnen één persoon. Dat wil zeggen; als iemand ontevreden is over zijn of haar financiële situatie (in vergelijking met andere jaren), voorspelt dit dan meer sociale terugtrekking na verloop van tijd voor diezelfde persoon, en vice versa.

De resultaten

Uit de analyse van verschillen tussen personen bleek dat mensen die over het algemeen minder tevreden waren over hun financiële situatie, meer sociaal teruggetrokken waren dan mensen die tevredener waren. Uit de analyse naar verschillen binnen dezelfde persoon bleek dat financiële problemen en sociale terugtrekking elkaar wederkerig beïnvloeden. Als iemand lager dan gemiddeld scoorde op financiële tevredenheid in een bepaald jaar, scoorden zij hoger op sociale terugtrekking in het volgende jaar. En dit was ook andersom het geval. Als mensen hoger scoorden op sociale terugtrekking in het ene jaar, waren ze minder tevreden over hun financiële situatie in het volgende jaar.

Conclusie

De resultaten van dit onderzoek zijn interessant voor beleidsmakers omdat ze gedeeltelijk kunnen verklaren waarom arme mensen vaak geen gebruik maken van de mogelijkheden en projecten die aangeboden worden om hen te helpen. Dit betekent dat als men arme mensen wil bereiken, men meer moet aanbieden dan alleen monetaire steun; want armoede is duidelijk ook een sociaal probleem. Onderzoek naar schaamte laat zelfs zien dat er duidelijke kansen zijn bij financiële schaamte. Mensen tonen in eerste instantie namelijk juist toenadering en herstel gedrag bij schaamte. Sociale terugtrekking wordt vaak pas als tweede strategie gekozen voor het omgaan met schaamte. Dus als mensen in de vroege fases van financiële nood benaderd zouden kunnen worden, zou schaamte hen juist kunnen motiveren om naar constructieve manieren te zoeken om uit hun situatie te komen. Hierdoor kan een vicieuze cirkel van terugtrekking, schaamte, en meer financiële problemen voorkomen worden.

1. DOEL VAN HET ONDERZOEK

De relatie tussen armoede, schaamte en sociale terugtrekking onderzoeken.

2. OPMERKELIJK

Als mensen minder tevreden zijn over hun financiële situatie leidt dit tot meer sociale terugtrekking en vice versa.

3. NUT

Mede door de kennis uit dit onderzoek kan verklaard worden waarom arme mensen vaak geen gebruik maken van voorzieningen die hun worden aangeboden.

4. BELANGRIJKSTE BEVINDING

Er is een relatie tussen armoede en sociale terugtrekking, en deze relatie kan gedeeltelijk verklaard worden door een gevoel van schaamte.